

Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner

Veiledning i beredskapsplanlegging

Veiledning i beredskapsplanlegging for barnehager og utdanningsinstitusjoner

Veilederen er overordnet, men har lenker til maler, sjekklister, tips og annen informasjon som gir praktiske råd i beredskapsarbeidet. Dette vil også gi veiledning i effektiv forebygging.

Formål

Formålet med veiledningen er å styrke kunnskapen og bevisstheden om betydningen av gode og oppdaterte beredskapsplaner og å legge til rette for en robust beredskap. Den er et hjelpemiddel for kommuner, barnehager, skoler, fagskoler og høyere utdanningsinstitusjoner som trenger å forbedre sine beredskapsplaner og sørge for at planene omfatter alvorlige hendelser. I veiledningen defineres en alvorlig hendelse som en tilsiktet hendelse der våpen eller annen form for vold brukes eller trues med å tas i bruk. Alvorlige hendelser vil være ulike for barnehager og utdanningsinstitusjoner, og institusjonene må derfor selv kartlegge egne risikosituasjoner. Veiledningen skal også styrke forståelsen for roller og ansvar i det forebyggende arbeidet for å hindre alvorlige hendelser.

Målgrupper:

Alle ledere i offentlige og private barnehager, skoler, fagskoler og høyere utdanningsinstitusjoner.

- Kommunene som ansvarlige for det overordnede lokale beredskapsarbeidet.
- Fylkeskommunene og politiet.

Forebygging

Forebygging er tiltak for å redusere sannsynligheten for at uønskede hendelser skal inntreffe, og tiltak som reduserer konsekvensene av de uønskede hendelsene.

Barnehager og utdanningsinstitusjoner har en rekke krav som viser til det ansvaret sektoren har for å forebygge uønskede hendelser og for å sikre at alle er trygge. Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler omhandler bl.a. «sikkerhet og helsemessig beredskap»:

- Virksomheten skal planlegges og drives slik at skader og ulykker forebygges.
- Virksomheten skal ha rutiner og utstyr for håndtering av ulykkes- og faresituasjoner.
- Rutinene og sikkerhetsutstyret skal være kjent for alle, også for barn og elever.

Politiets oppgave er å forebygge og bekjempe kriminalitet og beskytte personer, eiendom og all lovlig virksomhet. Trusler om eller bruk av skytevåpen mot barn, unge og ansatte i en barnehage eller utdanningsinstitusjon er alvorlig kriminalitet, og det er derfor en oppgave for politiet å forebygge og bekjempe slik kriminalitet.

Målgruppen barn og unge har førsteprioritet i kriminalitetsforebyggende arbeid. Tidlig involvering er et sentralt grunnprinsipp i all forebygging. Det er viktig å finne gode løsninger som kan stanse en kriminell løpebane på et tidlig stadium.

Ved akutt mistanke, funn av mistenkelige gjenstander eller trusler om ekstraordinære hendelser som skoleskyting og annen pågående vold, må politiet varsles umiddelbart på telefonnummer **112**.

Lokalt politi kan nås på telefonnummer 02800.

Ledere i alle barnehager, skoler, fagskoler og høyere utdanningsinstitusjoner har en viktig rolle i planlegging og koordinering for å forebygge alvorlige hendelser. Veiledninger for barnehager og utdanningsinstitusjoner gir råd i forebyggingsarbeidet. Viktige momenter er omsorg og årvåkenhet overfor personer som er opptatt av vold, terrorisme og drap. Se *lenker til informasjon om forebygging og krisehåndtering på nettsidene www.udir.no og www.politiet.no*.

Alvorlighetsgraden i trusler og vold gir ulike behov for tiltak. Det er viktig at alle trusler, også vage trusler og rykter, tidlig tas på alvor. Tiltak må ikke preges av panikk, men institusjonen bør raskt ta kontakt med politiet, som har kunnskap og er rustet til å vurdere trusselsituasjonen.

Beredskap

Beredskapsplanlegging er å være forberedt på kritiske situasjoner og fremme et trygt miljø. Beredskapsarbeid er å ivareta forebygging, begrensning og håndtering.

Kommunen har et grunnleggende ansvar for å ivareta sikkerhet og trygghet for befolkningen. Kommunene er det lokale fundamentet i vår nasjonale beredskap, og derfor bærebjelker i det norske beredskapsarbeidet, med en særlig rolle i forebygging, beredskaps- og krisehåndtering. Kommunen har plikt til – i samarbeid med barnehager, skoler, fagskoler, høyere utdanningsinstitusjoner og andre aktuelle instanser – å vurdere risiko og sørge for god beredskap. Kommunen må være forberedt på hendelser og minske risikoen for at de inntreffer. Kommunen må ha planer for og øvelser på håndtering av kritiske situasjoner.

Bestemmelsene om kommunal beredskapsplikt legger til rette for at kommunen skal se beredskapsarbeidet i sammenheng og planlegge ut fra det. Dette erstatter ikke, men kompletterer beredskapsplikter som følger av andre sektorregelverk for institusjoner som er geografisk plassert i kommunen.

Et vesentlig tiltak i kommunal beredskapsplikt er gjennomføring av helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS).

En alvorlig hendelse, for eksempel skoleskyting, brann, gisselsituasjon eller annen pågående vold, vil definitivt være en hendelse som bør inngå i en helhetlig ROS-analyse. Slike hendelser kan få store og alvorlige konsekvenser for kommunen og befolkningen, og det er viktig på forhånd å ha forberedt tiltak for å kunne håndtere slike hendelser.

Med hjemmel i Sivilbeskyttelsesloven plikter kommunene å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe, vurdere sannsynligheten for at dette kan skje, og hvordan det kan påvirke kommunen og innbyggerne. Kommunen bør derfor sørge for at ROS-analyser, beredskapsplaner og øvelser omfatter barnehager og alle utdanningsinstitusjoner som er lokalisert i kommunen.

Beredskapsplanene skal bygge på fire grunnleggende prinsipper i planleggingen:

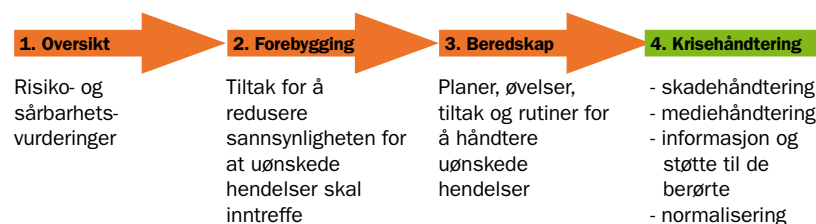
Ansvarsprinsippet: Den personen som har et ansvar i en normalsituasjon, har også dette ansvaret i tilfelle ekstraordinære hendelser.

Likhetsprinsippet: Den organisasjonen som skal håndtere en krise, er mest mulig lik den daglige organisasjonen.

Nærhetsprinsippet: Kriser skal håndteres på lavest mulig nivå.

Samvirkeprinsippet: Beredskapsplanene skal lages i samarbeid med alle relevante etater i kommunen og lokalt politi.

Sammenhengen i sikkerhetsarbeidet kan illustreres slik:

Ansvarsfordeling

Virksomhetsleder (styrer/rektor/direktør) bør:

- sørge for at alle ansatte er sikkerhetsbevisste, har kunnskap om risikosituasjoner og har fått opplæring i interne sikkerhetsprosedyrer.
- sørge for at virksomheten har kompetent personell som ivaretar, følger opp og melder fra om bekymringer.
- etablere rutiner for samarbeid på tvers av fagmiljøer og etater når det gjelder forebyggende tiltak.
- kartlegge egne risikosituasjoner (fysiske og psykososiale forhold) der ansatte, barn, elever og studenter kan eksponeres for fare.
- gjennomgå og analysere funn fra kartlegginger og vurdere behov for sikkerhetstiltak.
- utarbeide beredskapsplaner i samarbeid med kommunen og nødetatene, som beskriver hvordan ledelsen og de ansatte skal håndtere ulike situasjoner.
- gjennomføre regelmessige øvelser (f.eks. "skrivebordsøvelser") av beredskapsplanene med ansatte i sin virksomhet. Planene bør gjennomgå og revideres årlig og ellers ved behov.
- ha innøvede rutiner for alvorlige hendelser.
- sørge for at det er utarbeidet en plan for krisekommunikasjon med pårørende, ansatte og media.

Kommunen skal:

- ha det overordnede ansvaret for beredskapsarbeidet i kommunen. Dette gjelder alle institusjoner, på alle nivåer, uavhengig av eierforhold.
- bistå barnehager og utdanningsinstitusjoner i beredskapsarbeidet.
- koordinere og samkjøre felles øvelser internt i kommunen og mot nødetatene.
- samarbeide med lokalt politi for å styrke beredskapen og sikkerheten ved den enkelte barnehage, skole og utdanningsinstitusjon. Kommunen skal ved behov søke bistand og råd fra lokalt politi.
- ha fagkompetanse og rutiner for å ivareta personer som trenger hjelp og oppfølging.
- ha et etablert kriseteam som trår i kraft ved alvorlige hendelser.
- ha en plan for krisekommunikasjon med befolkningen, media og egne ansatte.

Nødetatene

Politiet

- responderer raskt og tar ansvar for å håndtere trusler og hendelser.
- beskytter og sikrer personer og objekter.
- etterforsker trusler og hendelser.
- bistår den enkelte institusjon med råd og forslag til hvordan beredskapsplanene for akutte situasjoner skal utformes med hensyn til varsling, evakuering osv.
- gir råd om forebygging av kriminalitet og tiltak for å forebygge alvorlige, uønskede hendelser.
- har et forebyggingsprogram om alvorlige hendelser tilpasset barnehager og utdannings-institusjoner.

Brannetaten

- responderer raskt ved hendelser.
- er kjent med barnehagene og utdanningsinstitusjonene i kommunen, kjenner lokaliteter og beliggenhet.
- gir råd og er tilgjengelig ved øvelser.

Lokale helsemyndigheter

- responderer raskt på hendelser.
- er en del av kommunens støtte- og beredskapsteam.
- har kompetent personell og rutiner for å ivareta sårbare personer.
- deltar i kommunens beredskapsplanlegging og i arbeidet med å forebygge uønskede hendelser.

Oppfølging av beredskapsarbeidet

Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet har gitt Politidirektoratet og Utdanningsdirektoratet i oppdrag å lage denne veiledningen. Målet er å forsterke innsatsen for å forebygge alvorlige hendelser ved landets barnehager, skoler, fagskoler og høyere utdanningsinstitusjoner. Videre er målet å legge til rette for at det utvikles gode samarbeidsrutiner for beredskap mot alvorlige hendelser og forebyggende tiltak mellom institusjonene, kommunen og det lokale politiet.

Politidirektoratet og Utdanningsdirektoratet leder arbeidet med å implementere målene. Politidirektoratet følger opp i politidistriktene og har gitt dem i oppdrag å gjennomføre arbeidet lokalt ved at det forankres i de lokale politirådene som består av den lokale politisjefen og ordføreren/rådmannen. Det skal gjennomføres et eget forebyggingsprogram, og politiet skal bistå med råd og veiledning i det generelle beredskapsarbeidet.

Utdanningsdirektoratet følger opp utdanningssektoren ved oppdatering og utvikling av veiledningsmateriellet på hjemmesidene.

Et eksempel på innhold i en beredskapsplan

- Beskrivelse av aktuelle scenarioer der planen kommer til anvendelse.
- Oversikt over beredskapsledelsen med ansvars- og rolleavklaringer for kriseledelse, krise- og kommunikasjonsstab og koordinering mellom disse.
- Beskrivelse av etablering av krisestab, etablering av eventuelt beredskapssted, alternative beredskapssteder og nivåer for etablering.
- Varslingsliste med telefonnummer for beredskapsgruppen og andre viktige aktører.
- Beskrivelse av kriseledelsens og enkeltmedlemmenes oppgaver.
- Beskrivelse av støttefunksjoner, som for eksempel HR/personal, IKT, sikkerhet, forpleining, økonomi.
- Beskrivelse av rutiner for informasjons- og mediehandtering, samt rutiner for håndtering av berørte.

Planen må tilpasses virksomheten, bør øves årlig og vedlikeholdes fortløpende. Det kan være fullskalaøvelser, skrivebordsøvelser, øvelse for krisestab og øvelse for andre ansatte.

Vedlegg til beredskapsplanen

Tiltakskort, sjekklister, instruksjer:

En samling av mindre beredskapsplaner som beskriver hvordan virksomheten skal håndtere ulike enkeltsituasjoner. Det anbefales at virksomheten beskriver den umiddelbare håndteringen, tiltak for de etterfølgende dagene og tiltak for mer langsiktig oppfølging.

Se mer informasjon om beredskapsplaner på www.udir.no

Relevante dokumenter:

- Utdanningsdirektoratets veiledninger for beredskap og krisehåndtering: www.udir.no/beredskap
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap sine beskrivelser av ROS-analyser og beredskapssystemer: www.dsb.no
- Det kriminalitetsforebyggende råd gir råd om kriminalitetsforebygging: www.krad.no
- Justis- og beredskapsdepartementets "Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehåndtering" <http://www.lovdatabase.no/cgi-wift/ldles?ltdoc=/for/ff-20120615-0535.html>
- Kunnskapsdepartementets "Styringsdokument for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren" <http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/StyringsdokumentHele.pdf>
- Veileder fra Helsedirektoratet til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler: <http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/veileder-til-forskrift-om-miljorettet-helsevern-i-barnehager-og-skoler-mv/Sider/default.aspx>

Lovhenvisninger

Lov om Politiet

- § 1 annet ledd. Om politiets plikter:
www.lovdatab.no/all/hl-19950804-053.html#1
- § 2 punkt 2. Om forebyggingse:
www.lovdatab.no/all/hl-19950804-053.html#2
- § 2 punkt 5. Om å yte andre offentlige myndigheter:
- § 2 punkt 6. Om forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet.

Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret

- § 1 Formål:
<http://www.lovdatab.no/all/hl-20100625-045.html#1>
- § 14 Om kommunal beredskapsplikt:
<http://www.lovdatab.no/all/hl-20100625-045.html#14>
- § 15 Om kommunal beredskapsplan:
<http://www.lovdatab.no/all/hl-20100625-045.html#15>

Forskrift om kommunal beredskapsplikt

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)

- § 3-1 Oppgaver og hensyn i planlegging etter loven. Se a), f) og h): <http://www.lovdatab.no/all/tl-20080627-071-006.html#3-1>

Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringsloven)

- § 9a-4 Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane (internkontroll):
<http://www.lovdatab.no/all/hl-19980717-061.html#9a-4>

Lov om barnehager (barnehageloven)

- § 7 Barnehageeierens ansvar

Lov om folkehelsearbeid (Folkehelseloven)

- Kapittel 3 Miljørettet helsevern

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler

- § 4 Ansvar. Internkontroll
- § 14 Sikkerhet og miljømessig beredskap

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Denne veilederen er i hovedsak et elektronisk dokument og vil, i likhet med støttemateriell, videreutvikles og revideres på nettsidene www.udir.no og www.politiet.no.

Denne trykte utgaven av veilederen kan ikke bestilles, men lastes ned på www.udir.no/beredskap

Oktober 2013